

*О. І. Воробйова,
к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Національна академія природоохоронного та курортного
будівництва (м. Сімферополь),
докторант кафедри менеджменту банківської діяльності,
ДВНЗ "КНЕУ імені В. Гетьмана"*

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

У статті здійснено оцінку стану кредитної діяльності на рівні окремого регіону. Визначено основні особливості кредитної діяльності в регіоні. На основі показників регіональної банківської мережі доведено, що особливості регіону суттєво впливають на результати кредитної діяльності банків.

In the article the estimation of the state of credit activity is carried out at the level of separate region. Certainly basic features of credit activity in a region. It is well-proven on the basis of indexes of regional bank network, that the features of region substantially influence on the results of credit activity of banks.

ВСТУП

Кредитна діяльність банків України залежить не тільки від ресурсної бази, рівня ліквідності й ефективності управління цим процесом з боку банківського персоналу, а й від регіональних особливостей, пов'язаних з розташуванням банківського інституту чи його філій, рівня розвитку економіки регіону, наявністю великих, середніх чи малих підприємств промисловості, будівельного комплексу, аграрної сфери тощо.

Кожен регіон України має суттєві економічні, соціальні, природні, транспортні, географічні та інші особливості, які необхідно враховувати при організації банків, їх філій та відділень, здійсненні кредитної діяльності.

Регіональні особливості функціонування ринку банківських короткострокових кредитів та довгострокових інвестиційних позик впли-

вають як на сам процес кредитної діяльності, так і на фінансові результати від її здійснення. Ці особливості необхідно враховувати при розробці стратегії кредитної діяльності як усього банку, так і окремих його підрозділів, а також в процесі поточної реалізації кредитної політики банків у кожному конкретному регіоні країни.

Отже, дослідження регіональних особливостей здійснення кредитно-інвестиційної діяльності банків має суттєве значення для будь-якого банківського інституту і банківської системи в цілому.

Проблеми кредитної діяльності банків в Україні та її регіонах досліджували багато українських учених, зокрема Аванесова І.А. [1], Андронова К.А. [2, 3, 4], Вахненко Т. [5], Владичин У.В. [6], Воробйов Ю.М. [7], Гуцал І.С. [8], Лагутін В.Д. [9], Матвієнко І.В. [10], Шелудько Н.М. [11] тощо. В названих

працях українські науковці дослідили сутність та значення банківського кредитування для економіки країни, регіону та окремих суб'єктів підприємництва. Вони обґрунтували основні наукові положення щодо здійснення та розвитку банківського кредитування соціально-економічної системи країни на етапі її переходу від занепаду до поступового зростання. Однак постійні зміни в українській економіці, погіршення її стану, світова фінансово-економічна криза, яка негативно позначилась на вітчизняних банках, довели, що потрібні нові дослідження щодо кредитної діяльності банків, зокрема на рівні окремих регіонів України.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Дослідження щодо регіональних особливостей банківської кредитної діяльності базуються на необхідності теоретико-методичного та практичного осмислення впливу регіональних чинників на розташування банківських установ та здійснення ними кредитної діяльності, особливо в умовах фінансово-економічної кризи, яка негативно позначилась на самих банках, фізичних та юридичних особах, як позичальниках, так і індивідуальних інвесторах.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо врахування регіональних особливостей в кредитній діяльності українських банків.

Реалізація поставленої мети пов'язана з необхідністю всебічного аналізу основних регіональних чинників впливу на кредитну діяльність банків України.

РЕЗУЛЬТАТИ

Кредитна діяльність банків України істотно відрізняється за регіонами країни через наявність специфічних особливостей, які притаманні кожній території. Як зазначає Гриценко Р., починаючи з 1996 р., практично у всіх регіонах України була помітна тенденція: чим більше банків у регіоні, тим більший розмір кредитних вкладень у цьому регіоні, оскільки банки направляють акумульовані з даної території фінансові ресурси, як правило, на розвиток цієї території. Територіальна нерівномірність розміщення банків може істотно впливати на економічний розвиток регіону [12, с. 7—8]. З цим положенням абсолютно можливо було погодитись в період до жовтня 2008 року. А вже після цього періоду, коли в Україні почалась фінансово-економічна криза, кількість банківських установ у регіоні не мала значення через проблеми, що виникли практично у всіх банків, незважаючи на їх розміри,

Таблиця 1. Основні особливості регіонів, які впливають на кредитну діяльність банків

Групи особливостей	Види особливостей
1. Природно-географічні	1. Наявність природно-географічних ризиків, що впливають на кредитну діяльність. 2. Природно-географічні обмеження щодо видів економічної діяльності або виробництва продукції. 3. Розташування населених пунктів з високою концентрацією населення. 4. Наявність або відсутність природних ресурсів, що суттєво впливає на життєдіяльність населення, та виробничу діяльність підприємств
2. Соціальні	1. Рівень доходів населення. 2. Схильність населення до використання позикових коштів. 3. Рівень безробіття в регіоні. 4. Рівень попиту на трудові ресурси. 5. Рівень соціальних конфліктів. 6. Рівень платоспроможності населення.
3. Демографічні	1. Щільність населення по території регіону. 2. Кількість та питома вага населення у працездатному віці. 3. Статеві-вікова структура населення.
4. Політичні	1. Політична стабільність в регіоні. 2. Рівень взаємодії регіональної влади з підприємцями.
5. Правові	1. Рівень виконання законодавства в регіоні. 2. Рівень криміналізації в регіоні. 3. Рівень тіньової економіки в регіоні.
6. Організаційно-управлінські	1. Довіра з боку індивідуальних інвесторів та позичальників. 2. Розташування банківських установ у регіоні. 3. Наявність великих, середніх та малих підприємств. 4. Професійні здібності кредитних менеджерів банків в регіоні
7. Фінансово-економічні	1. Ресурсна база банків у регіоні. 2. Види економічної діяльності, що преважують в регіоні. 3. Наявність у економічних суб'єктів реальної застави. 4. Рівень конкуренції між банками за ресурсну базу та позичальників. 5. Рівень рентабельності підприємств. 6. Вартість банківських позик на кредитному ринку регіону. 7. Фінансовий стан регіону та можливості місцевих бюджетів.

наявність регіональної розгалуженої філійної мережі тощо.

У до кризовий період ряд вчених [13; 14] вважали, що серйозною перешкодою для збільшення обсягів банківського кредитування є високі ризики та проблеми матеріального забезпечення. У класичному варіанті матеріальне забезпечення повинно покривати як основну суму кредиту, так і відсотки за увесь термін кредитування. При цьому банківські установи виходили із рівня ліквідності застави не більше, аніж 70% його ринкової (оціненої) вартості. Але кризова практика показала, що, коли кількість позичальників, які не мають можливості виконувати свої зобов'язання суттєво зростає (це стосується як фізичних, так і юридичних осіб), то якість і вартість застави не є основою для забезпечення щодо виконання кредитної угоди. Зростання кількості неплатоспроможних позичальників поступово переходить в нову якість — неспроможність будь-якої застави забезпечити фінансово-майнові інтереси банку при взаємодії з сукупністю позичальників. Отже, банки вже меншою мірою зацікавлені в заставі. Вони, навпаки, бажають, щоб позичальник якнайдовше міг би хоч потрохи виконувати свої зобов'язання перед банківським інститутом в грошовій формі.

На думку Воробйова Ю.М. та Срібної К.А., для банківських установ на кредитному ринку регіону проблемами, які ускладнюють надання кредитів суб'єктам підприємництва в регіоні, є: а) непрозорість діяльності суб'єктів підприємства; б) недостатня економічна і юридична документація більшості підприємств; в) відсутність у

підприємств ліквідних застав; г) складнощі рефінансування й управління кредитним портфелем, що включає велику кількість різноманітних кредитів; д) висока частка і абсолютна величина операційних (невідсоткових) витрат в процесі кредитування, що пов'язане з незначним розміром і терміном самого кредиту, що не дає змогу забезпечити достатню рентабельність операцій за рахунок відсоткових доходів банку; е) високий ризик неповернення банківських кредитів та обмеженість або відсутність правових (і економічно виправданих) механізмів зниження кредитного ризику на всіх етапах кредитування; є) небанківські джерела залучення капіталу стають більш доступними для крупного бізнесу, що також негативно позначається на становищі банківських установ регіону (знижається маржа від банківських операцій) [7, с. 32].

Однак, необхідно зазначити, що автори при аналізі проблем банківського кредитування в регіоні зосередились на суб'єктах підприємства і фактично не розглядають питання щодо кредитування фізичних осіб. Крім того, з моменту дослідження названих авторів пройшов деякий час та настала фінансово-економічна криза, яка суттєво змінила орієнтири щодо проблем та особливостей кредитної діяльності банків у окремих регіонах України.

Кожен регіон України має свої, лише йому притаманні особливості, які тією чи іншою мірою впливають на кредитну діяльність банків. Серед безлічі особливостей характерних для регіонів, необхідно виділити ті, що, в першу чергу, можуть справити найбільший вплив на обсяги, структуру та на-

прямі кредитної діяльності банківських інститутів.

На нашу думку, до особливостей, які характерні для усіх регіонів України і впливають на обсяги та результативність кредитної діяльності банків, можливо віднести (табл. 1).

Природногеографічні особливості, що впливають позитивно чи негативно на кредитну діяльність банків, пов'язані з різними видами ризиків щодо природних явищ та катаклізмів; обмеженнями щодо здійснення різних видів економічної діяльності, виробництва продукції, надання послуг; з розташуванням населених пунктів з високою концентрацією населення; наявністю або відсутністю природних ресурсів та можливостей їх використання з боку фізичних чи юридичних осіб.

Соціальні особливості регіону мають велике значення для організації кредитної діяльності. Серед соціальних особливостей в регіонах, що впливають на кредитну діяльність, можна виділити: рівень доходів населення; схильність населення до використання позикових коштів; рівень безробіття; рівень попиту на трудові ресурси; рівень соціальних конфліктів; рівень платоспроможності населення. Соціальні особливості регіонів можуть вплинути на кредитну діяльність банків як позитивно, так і негативно через збільшення або зменшення попиту на позикові грошові кошти. В тих регіонах, де рівень соціального добробуту підвищується, помітно зростає і рівень банківського кредитування, і навпаки.

Демографічні особливості регіону пов'язані з соціальними особливостями і впливають на кредитну діяльність банків комплексно. Серед демографічних особливостей регіону можна виділити: щільність населення в регіоні; кількість та питома вага населення в працездатному віці; статеві-вікова структура населення. В сукупності соціальні й демографічні особливості найбільше впливають на кредитування населення та частково відбиваються на кредитуванні суб'єктів підприємства.

Політичні особливості регіону впливають на кредитну діяльність банків через прояви політичної нестабільності в регіоні; відсутності взаєморозуміння між владою та населенням, між владою та підприємцями, що перш за все скорочує ресурсну базу банків, а також є гальмом для підприємства і підвищення рівня добробуту населення.

Правові особливості регіону, що позитивно впливають на кредитну діяльність банків, пов'язані зі зростанням дисципліни щодо виконання

вітчизняного законодавства у фінансового господарській сфері, зменшення криміногенної ситуації та рівня тіньової економіки.

Організаційно-управлінські особливості регіону, що стимулюють кредитну діяльність банків, зумовлені: підвищенням довіри до банків з боку індивідуальних інвесторів та позичальників; привабливим розташуванням банківських установ на території регіону; наявністю великих, середніх та малих підприємств, що забезпечує зростання потреб у позикових грошових коштах; наявністю професійних здібностей кредитних менеджерів банку.

Фінансовоекономічні особливості регіону, що впливають на стан та результативність кредитної діяльності, пов'язані: з можливостями формування ресурсної бази банків за рахунок коштів індивідуальних інвесторів (фізичних чи юридичних осіб); з наявністю тих видів економічної діяльності, що потребують великих обсягів позикових коштів; з наявністю у економічних суб'єктів реального заставного майна чи інших надійних гарантій; з рівнем конкуренції між банками за банківські ресурси та позичальників; з рівнем рентабельності підприємств та їх фінансовим станом; з вартістю банківських кредитів у регіоні; фінансовим станом регіону та можливостями місцевих бюджетів.

У сукупності виявлені особливості регіонів суттєво відбиваються на кредитній діяльності будь-яких банків, але для одних банків ці особливості мають невеликий вплив, для других — потребують своєчасного урахування в процесі кредитної діяльності, для третіх — вони стають суттєвою перешкодою для нормальної праці. Отже, коли банк приймає рішення про розміщення своїх філій чи відділень, він повинен оцінити ті особливості, які будуть впливати на його кредитну діяльність, та вирішити питання про можливі заходи щодо зменшення їх негативного прояву.

Досліджуючи регіональні особливості кредитної діяльності банків, необхідно зупинитися на більш детальному розгляді одного з регіонів України — Автономної Республіки Крим.

АР Крим як один з найбільш специфічних регіонів України має природногеографічні, соціальні, демографічні, політичні, правові, організаційно-управлінські та фінансовоекономічні особливості. Навіть в умовах фінансовоекономічної кризи, яка дуже боляче зачепила більшість регіонів країни, в АР Крим її негативні наслідки відчували значно менше, хоча і тут внаслідок зменшення чисельності рекреантів у 2009 році доходи підприємств, організацій, приватних підприємців, місцевих бюджетів помітно скоротилися.

Щодо діяльності банків в АР Крим, то вона деякою мірою відображала загальноукраїнські тенденції. Так, за даними на 01.10.2009 року, ситуація на грошово-кредитному ринку країни характеризувалась підвищенням напруження внаслідок посилення девальваційних очікувань. В умовах загострення політико-економічної ситуації в країні і подальшого знижування доходів у економіці значна частина коштів виводилась із банківської системи після закінчення строків депозитних угод. Депозитні зобов'язання банків країни за період з 01.01.2009 по 01.10.2009 р. скоротилися на 11,1% і склали 318,2 млрд грн., з яких частка, що припадає на фізичних осіб становила 63,6% (202,3 млрд грн.), а частка юридичних осіб становила 36,4% (115,9 млрд грн.). У вересні найбільший відтік депозитів спостерігався у іноземній валюті — на 0,5%, а в національній — на 0,3%. Сума депозитів фізичних осіб у складі депозитних зобов'язань банків за вересень 2009 року скоротилась на 0,8% [15].

У АР Крим депозитні зобов'язання банків за вересень скоротилися на 1,9%, що практично в 5 разів більше, ніж по всій банківській системі країни. Проте, на відміну від всієї банківської системи країни, банки в АР Крим за період з 01.01.2009 р. по 01.10.2009 р. скоротили суму депозитних зобов'язань лише на 0,3% і на 01.10.2009 р. загальна сума депозитів складала по банківській мережі регіону 715,4 млн грн., що по відношенню до всієї суми депозитів банків України складає 2,25% [15].

Колівання припливу депозитів у банківську мережу АР Крим серед інших обставин було зумовлене і соціально-економічним станом регіону. За період з січня-вересня 2009 р. до січня-вересня 2008 р. індекс промислового виробництва регіону склав 76,8%, тобто скоротився на 23,2%. Обсяги будівельно-монтажних робіт склали 55,7%, або скоротились на 44,3%. Вантажообіг за період, що аналізується, склав 74,7%, або зменшився на 25,3%. Роздрібний товарооборот склав 85%, або скоротився на 15%. Експорт товарів з регіону за період, що досліджується, становив 68,2%, або зменшився на 31,8%, а імпорт товарів досяг усього 41%, тобто зменшився на 59%. У 2009 році лише сільське господарство показало деяке зростання — індекс сільськогосподарського виробництва склав 105,9%, тобто було досягнуто збільшення по відношенню до 2008 року на 5,9% [15].

За вісім місяців 2009 року фінансовий результат суб'єктів підприємництва АР Крим від звичайної діяльності до оподаткування становив 205,7 млн грн., що фактично в 3,2 рази менше, ніж було на той час в 2008 році. При цьому в 2009 р. при-

бутково працювали лише 56,1% підприємств. Чисельність збиткових підприємств збільшилась на 10,3% у порівнянні з 2008 роком. Сума збитків, які одержали збиткові підприємства регіону, склала 824,3 млн грн., що на 68,3% більше, ніж у минулому році. Найбільші суми збитків мали підприємства промисловості і будівництва [15].

Доходи населення АР Крим за вказаний період 2009 року практично не збільшилися, а враховуючи індекс споживчих цін, який склав 112,5%, значно зменшились, що абсолютно негативно позначилося на загальному добробуті населення.

Внаслідок такої економічної ситуації в регіоні кредитна діяльність банківської мережі АР Крим не мала позитивної тенденції до зростання. Більше того, обсяги кредитів, наданих фізичним і юридичним особам в регіоні, поступово скорочуються. Загальні зобов'язання населення та юридичних осіб за усіма кредитами на 01.10.2009 року складають 10290,075 млн грн., з яких найбільшу суму складають довгострокові кредити у іноземній валюті (табл. 2).

За вересень кредитні зобов'язання фізичних і юридичних осіб перед банками скоротилися на 2,5%, а з початку 2009 року зменшилися на 9,7%. Отже, банки в АР Крим не тільки не збільшили обсяги кредитної діяльності, але й продовжували скорочувати обсяги кредитування. З наведених показників бачимо, що кредитний портфель банків у АР Крим перевищує їх депозитний портфель на 3138,675 млн грн., або на 69,5%. Враховуючи, що в регіоні до кризи активно діяли банки, які в умовах фінансової кризи фактично припинили свою діяльність внаслідок руйнування ("Укрпромбанк", "Надра"), то це негативно вплинуло на довіру до банківської системи в цілому, суттєво зменшило можливості банківської мережі АР Крим акумулювати вільні грошові кошти та перетворювати їх на кредитні ресурси.

За рахунок кредитної діяльності банківської мережі в АР Крим за 9 місяців 2009 р. вдалось одержати доходів на суму 417,596 млн грн., з яких 175,726 млн грн. (42,08%) одержано від кредитів у національній валюті та 241,870 млн грн. (57,92%) від кредитів у іноземній валюті. Основну суму відсоткових доходів за наданими кредитами забезпечили довгострокові кредитні вкладання — 348,155 млн грн. (83,34%), з яких кредити в іноземній валюті забезпечили доходи на суму 215,557 млн грн. (51,62%) [15].

На результати кредитної діяльності банків у АР Крим суттєво позначились практично усі особливості, що були визначені в нашому

Таблиця 2. Зобов'язання за кредитами наданими, економічним суб'єктам АР Крим за строками кредитування та видами валюти (на 01.10. 2009 р.) (млн. грн.) *

Показники	Усього			у тому числі					
	усього	нац. валюта	іноз. валюта	короткострокові			довгострокові		
				усього	нац. валюта	іноз. валюта	усього	нац. валюта	іноз. валюта
Зобов'язання за кредитами – усього	10290,075	4360,171	5929,904	1759,644	1446,718	312,926	8530,431	2913,453	5616,978
у т.ч.									
Зобов'язання суб'єктів господарювання	4644,487	2661,961	1982,526	1300,425	1087,598	212,827	3344,063	1574,364	1769,699
з них:									
1. Підприємства	1650,388	1005,760	644,627	504,665	448,853	55,812	1145,723	556,908	588,815
2. Господарські товариства	2714,339	1468,532	1245,806	724,340	573,064	151,276	1989,999	895,468	1094,531
3. Кооперативи	4,239	4,074	0,165	0,933	0,933	0	3,306	3,141	0,165
4. Організації та установи	6,779	4,681	2,098	2,098	0	2,098	4,681	4,681	0
5. Об'єднання підприємств	9,422	9,422	0	9,422	9,422	0	0	0	0
6. Інші суб'єкти господарювання	259,320	169,492	89,083	58,967	55,326	3,641	200,354	114,166	86,188
Зобов'язання фізичних осіб	5645,588	1698,210	3947,378	459,220	359,120	100,099	5186,368	1339,089	3847,279
Нараховані доходи за загальною сумою кредитів, наданих суб'єктам господарювання і фізичним особам	417,596	175,726	241,870	69,441	43,129	26,312	348,155	132,598	215,557

* Складено за даними ГУ НБУ в АР Крим [15]

дослідженні. В першу чергу, на кредитній діяльності банків відбилися соціальні особливості регіону, зокрема: а) суттєво знизився рівень доходів населення через погіршення стану в економіці регіону, зменшення обсягів платежів з державного та місцевого бюджетів, зменшення доходів від рекреаційної сфери регіону; б) помітно знизилась схильність населення до використання позикових коштів у зв'язку з неможливістю забезпечити сплату процентів та основної суми кредитів, а також із невизначеністю фінансово-економічної ситуації на короткостроковий та середньостроковий період; в) в регіоні зростає рівень безробіття; г) знижується попит на трудові ресурси через визначеність бізнесу щодо майбутніх політичних і економічних перспектив; д) зростає рівень соціальних конфліктів та поступово знижується рівень платоспроможності населення, особливо тих, що одержують доходи з державного та місцевих бюджетів.

Політичні особливості регіону також відбиваються на показниках кредитної діяльності. Політична нестабільність в регіоні, погіршення взаємодії між різними політичними силами впливають на зацікавленість підприємців і населення щодо одержання коштів від банків у регіоні.

Правові особливості також погіршують ситуацію із банківським кредитуванням. Погіршилась в регіоні ситуація щодо виконання господарського законодавства, зростає рівень криміналізації та тіньової економіки. Все це не сприяє стабільності в кредитній діяльності.

Організаційно-управлінські

особливості регіону, перш за все, впливають через зниження довіри з боку індивідуальних інвесторів і позичальників до банківської мережі регіону. Банки в регіоні показали, що вони фактично не зацікавлені в налагодженні взаємодії як з позичальниками, так і з інвесторами. В багатьох випадках банки довели взаємостосунки із своїми клієнтами до судових позивів, що підтвердило думку про непрофесіоналізм більшості працівників банківських установ.

Фінансово-економічні особливості регіону проявилися у найбільшій мірою внаслідок фінансово-економічної кризи. По-перше, ресурсна база банків у регіоні суттєво зменшується, що підтверджується вище згаданими показниками. По-друге, за рахунок зменшення рекреантів та туристів у регіоні суттєво знижуються доходи, а також потреби в кредитних ресурсах, що впливає на обсяги кредитування. По-третє, знижуються можливості економічних суб'єктів надавати реальні застави або гарантії за кредитами, погіршується фінансовий стан суб'єктів господарювання та більшості населення, знижується рентабельність та прибутковість суб'єктів підприємництва в регіоні. По-четверте, поступово зростає вартість банківських депозитів та кредитів.

Внаслідок нестачі фінансових ресурсів банківська мережа регіону значно активізує свої зусилля щодо акумулювання вільних коштів фізичних і юридичних осіб. Це особливо помітно при аналізі вартості депозитів і кредитів у банках АР Крим (табл. 3 і табл. 4).

За рік вартість депозитів і кредитів значно зросла, що зумовлено дією особливостей регіону та чинників, що виникли внаслідок фінансово-економічної кризи та посилення політичної нестабільності як в країні, так і в регіоні. При цьому необхідно відзначити, що вартість депозитів і кредитів у банківській мережі регіону вища, аніж в цілому по банківській системі країни. Так, вартість депозитів на депозитному ринку регіону перевищує загальноукраїнські показники на 1,3%, а щодо вартості кредитів, то вони перевищують загальноукраїнські на 8,5%. Все це додатково підтверджує дію регіональних особливостей щодо банківської мережі АР Крим. Крім того, слід мати на увазі, що в регіоні діють не самостійні банківські інститути, а філії та відділення всеукраїнських банків.

Отже, банківські установи в регіоні не мають можливості здійснювати самостійну фінансово-господарську політику, у тому числі в депозитній та кредитній діяльності. Головне управління банку, яке розташовано, наприклад, в Києві, Дніпропетровську чи Харкові, Донецьку не завжди враховує регіональні особливості, керуючись загальними підходами до всієї мережі банку. Внаслідок такого підходу банки в регіонах не можуть своєчасно скоректувати ані депозитну, ані кредитну, ані валютну чи процентну політику, що при досить швидких змінах фінансово-економічної ситуації також негативно позначається на регіональних банківських мережах. Помилки в кредитній діяльності, що були допущені практично усіма банківськими мережами в регіоні, пов'язані з бажанням керівництва головних банків мати за рахунок кредитної діяльності якнайбільші суми процентних доходів. У зв'язку з цим регіональні банківські мережі видавали кредити без ґрунтовної оцінки позичальника, його можливостей своєчасно розрахуватися з банком. Практично не були враховані ризики, що пов'язані з коливаннями курсів іноземних валют, можливостями втрати позичальниками місць роботи та своїх доходів, виникнення масового безробіття, падіння попиту на об'єкти іпотеки (автомобілі, будинки, квартири, комерційну та виробничу нерухомість). Фактично як головні банки, так і їх регіональні мережі не прогнозували масштабних провалів у фінансово-економічній діяльності суб'єктів господарювання, фінансової паніки серед населення, можливості швидкого втрати ліквідності через виведення із банківської системи значних обсягів фінансових ресурсів. Досвід 2004 року, коли паніка населення ледве не зруйнувала банківську систему країни, не був

врахований в діяльності банків країни, не було здійснено необхідних законодавчих змін, які забезпечили б більшу стабільність та прогнозованість вітчизняних банків. Внаслідок значних помилок, що були допущені НБУ та головними управліннями всеукраїнських банків, тільки за один рік регіональна мережа банків у АР Крим скоротилась на 12%.

Таким чином, регіональні особливості, що підсилені фінансово-економічною кризою, негативно позначились на банках, зокрема їх кредитній діяльності в регіоні. Недостатнє врахування банками особливостей кожного регіону призводять до втрати як реальних можливостей щодо здійснення різних видів банківської діяльності, так і при формуванні фінансових результатів. Кожен всеукраїнський банк при організації регіональних філій та відділень повинен провести всебічний аналіз специфіки регіону та, приймаючи управлінські рішення відносно стратегії та тактики розвитку банку, обов'язково враховувати особливості регіону в своїй діяльності.

ВИСНОВКИ

Виходячи з проведеного дослідження, необхідно сформулювати наступні висновки.

По-перше, всеукраїнські універсальні банки, що утворюють регіональну банківську мережу, повинні враховувати специфіку кожного регіону, що дуже важливо при прийнятті рішень стратегічного та тактичного характеру, беручи до уваги, що від правильно вибраної тактики залежать фінансові результати регіональних підрозділів та загальна діяльність всього банку.

По-друге, встановлено, що для будь-якого регіону можливо виділити сім найважливіших груп особливостей: природно-географічні, соціальні, демографічні, політичні, правові, організаційно-управлінські, фінансово-економічні. Кожна група має свої види особливостей, які тією чи іншою мірою притаманні будь-якому регіону України.

По-третє, на матеріалах конкретного регіону України — АР Крим, доведено, що регіональні особливості кредитної діяльності банків суттєво підсилені фінансово-економічною кризою, яка значно вплинула на обсяги депозитної та кредитної діяльності, скоротила чисельність філій всеукраїнських банків, що працювали в регіоні.

По-четверте, на фактичних матеріалах банківської мережі АР Крим доведено, що недостатнє врахування в кредитній діяльності банків специфіки розвитку регіону, слабке прогнозування наслідків тих чи інших подій може в кінцевому підсум-

Таблиця 3. Вартість строкових депозитів за суб'єктами депозитного ринку і видами валюти (у %)

Суб'єкти депозитного ринку	У національній валюті		У іноземній валюті	
	вересень 2008 р	вересень 2009	вересень 2008 р	вересень 2009
Фізичні особи	16,2	20,5	9,8	11,5
Юридичні особи	7,6	13,1	10,7	8,3

* Складено за даними ГУ НБУ в АР Крим [15]

Таблиця 4. Вартість кредитів за суб'єктами кредитного ринку, видами економічної діяльності, видами валюти та строками кредитування (у %)

Суб'єкти кредитного ринку	У національній валюті		У іноземній валюті	
	вересень 2008 р	вересень 2009	вересень 2008 р	вересень 2009
Фізичні особи	24,0	25,4	14,2	17,1
Юридичні особи	18,8	23,8	13,6	15,4
у т.ч. за видами діяльності:				
– торгівля	18,9	23,3	13,6	14,7
– промисловість	18,9	22,6	13,6	15,0
– сільське господарство	20,6	21,7	12,5	–
– будівництво	19,7	22,5	13,1	–
За строками кредитування:				
Короткострокові	19,3	24,1	13,6	15,9
Довгострокові	17,2	22,9	11,2	13,8

* Складено за даними ГРУ НБУ в АР Крим [15]

ку призвести до значних втрат і руйнування самого банку.

По-п'яте, перспективи подальших досліджень щодо врахування регіональних особливостей кредитної діяльності банків пов'язані з визначенням потенціалу щодо кредитування банками фізичних і юридичних осіб після завершення фінансово-економічної кризи.

Література:

1. Аванесова І.А. Оцінка кредитної діяльності банку / І.А. Аванесова // Фінанси України. — 2005. — №6. — С. 103—112.
2. Андронova Е.А. Кредитование малых предприятий региона / Е.А. Андронova // Культура народов Причерноморья. — 2006. — №74. — С. 14—16.
3. Андронova Е.А. Некоторые аспекты формирования регионального кредитного рынка / Е.А. Андронova // Культура народов Причерноморья. — 2005. — №67. — С. 40—43.
4. Андронova К.А. Анализ влияния факторов на развитие кредитного рынка региона / К.А. Андронova // Держава та регион. — 2006. — №6. — С. 16—19.
5. Вахненко Т. Кредитний бум в Україні в системі координат світових фінансів / Т. Вахненко // Економіст. — 2008. — №5. — С. 34—38.
6. Владичин У.В. Роль кредитування в економічному зростанні України / У.В. Владичин // Фінанси України. — 2002. — №7. — С. 145—151.
7. Воробйов Ю.М. Кредитування суб'єктів підприємництва в економіці

регіону: монографія / Ю.М. Воробйов, К.А. Срібна. — Сімферополь: Вид-во "Доля", 2008. — 224 с.

8. Гуцал І.С. Банківське кредитування суб'єктів ринку в трансформційній економіці України: (питання теорії, методики, практики) / І.С. Гуцал. — Львів: ВАТ "Біблос", 2001. — 242 с.

9. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: навч. посіб. / В.Д. Лагутін. — 2ге вид. стер. — К.: Знання, 2001. — 215 с.

10. Матвієнко І.В. Банківське інвестиційне кредитування / І.В. Матвієнко // Фінанси України. — 2005. — №12. — С. 128—132.

11. Шелудько Н.М. Банківське кредитування інвестицій у перехідній економіці України: монографія / Н.М. Шелудько. — К.: Об'єднаний інт економіки НАНУ, 2005. — 318 с.

12. Гриценко Р. Структуризація та консолідація банківського сектору України / Р. Гриценко // Вісник НБУ. — 2004. — №4. — С. 4—9.

13. Білік О.І. Якість банківських послуг: сутність та значення / О.І. Білік // Регіональна економіка. — 2005. — №1. — С. 120—128.

14. Влада. Банки. Бізнес: політекономія взаємодії і розвитку / С.К. Реверчук, О.М. Ковалюк, Л.М. Стрельбицька, М.І. Крупка, О.В. Дзюблюк та ін. — Львів: Нац. унт ім. І. Франка; К.: Атака, 2002. — 320 с.

15. Показники діяльності банківської мережі АР Крим. Щоквартальний бюлетень. — Сімферополь: ГУ НБУ в АР Крим, 2009. — №3. — 84 с.

Стаття надійшла до редакції 24.11.2009 р.